

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 29.

Lýsingarprisur fyri petlitreglu: 30 oyr. á forsiðuni, 20 oyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tirsdag hin 17. juli 1934.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið + Porto. Blaðið verður bilagt á posthúsinum, brævasvarstøðum og skrivstovu. Telf. 143.

8. árg.

Gamlir gudar og nýggir.

Tað fer nú her í Føroyum at sýna seg, sum fóru vit at verða troyttir av okkara politiska klandri, sum vit øll vita ikki forir okkum á nakað mál. Tað tykist okkum eftir so mongum at doma — eftir øllum jólamerkjum — at ganga ta leið, at vit fáa ein nýggjan flokk, eitt tey nevna «Erhvervs-parti». — Tað tykist, at Føroyingar vilja hava aðrar gudar at biðja til, teir eru troyttir av teim gomlu. Ja, ikki einans eru teir troyttir av teim, nei teir háða teir og hanna teimum, soleiðis sum tað allar tíðir hevur gingið í søguni. — Latíð okkum tó fáa skotið inn her: Við hesum síða vil ikki til tað **sonenduna** «sambandsparti», tí tað svikur ikki gamlar gudar sínar, hvussu lasafarnir og hýggjaðir teir eru — *gud er gud*, sambandsins gudar biður «det overvejende Flertal» av Føroya fólki til.

Sum søgan ígjøgnum öldir hevur sagt frá, hava menniskjuni — sum áður nevnt — til tíðir biðið til ynsjar gudar, men ikki einans hava tey sjálvi biðið til teir, tey hava eisini við stórum harðskapi roynt at noyða onnur til at fella á knæ og tilbiðja, og hin heiti ovnurin, bál, gálgar, oks og svorð, alt varð nýtt til teirra, sum ikki vildi á knæ. — Ja — hetta var í gomlum dögum, siga tí, so leiðis er ikki nú. — — — Nei vist er tað, soverðið er ikki nú, men eitt er avgjort, hugsanin er hin sama. Á knæ fyrri teim gudum, sum ein flokkur, eitt parti, hevur sett upp á stabbán! Gert tú tað ikki, er tú ein flokks-gíggindi — «en Folkefjende» — og háðaður og vanvirður verður tú og kanst ikki nýttast til nakað annað enn rusk. — — —

Og so gongur tíðin, nýggjar tíðir, nýggj hugsan, og teir gomlu gudarnir verða skumpaðir niður av stabbánum ella standa og mosagrógva, slíftast av vindi og veðri ella fóna burtur. Gloyndir standa teir har, tíðin er runnin frá teimum, menniskjuni hava gloymt teir, gloymt at tey einaferð lógu í brennandi trúgv og sendu bønir og lótu offur upp til teirra — aðrar tíðir, aðrir gudar. —

Eg eri so býttur, at mær altíð má tykjast synd í tí, sum burtur verður tveitt; gomul skip, sum skulu hoggast upp, gomul hús, ið verða niðurbrotin o. s. fr. — Soleiðis við gomlum gudum. Ikki um at tala, at eitt soverðið gamalt burturteitt gudablaði

kann vera ein stórir dýrgrípur, hvat vit hava haft domi uppá, men **hetta** at vera burtur-gloyndur, burturteittur, eingin hevur brúk fyrri tær longur — tað er so syndarligt at hugsa um. Ein kemur til at hugsa um hina kendu soguna av H. C. Andersen um granntræið — ein jólaftan stóð tað í sínum lýsandi vakurleika, børnini dansaðu uttan um tað og róptu, at tað var so vakurt, so vakurt, so vakurt høvdu tey ikki sæð fyrr. — Men tað endaði á loftinum, har mýsnar lurtadu eftir tess sögu, sum tað ongantíð varð troytt av at siga frá, í teim var enn eitt sindur av *poesi*, tær vildu fegin hoyra sögu — men rottunnar, sum eisini viljaðu upp á loftið, logdu einki í sögu, tað vóru tær vaksnar frá. Tær vildu hoyra um tál og fisk og tilfíkt, tær hoyrdu til «erhvervs-partið», tær vildu hoyra um tann stóra kovan, har ein fer inn sum rakdjór og haðan ein kemur út væl í holdum, tær vildu ikki hoyra sögur um frælsistíðina úti í skógnum, har træið stóð, áður tað — líverri — eftir egnum ynski — kom heim til húsa — inn í stovunu, har gott og heilt var at vera, men hvaðani vegurin gekk upp á hitt myrka loftið. Nei, rottunnar vildu ikki hoyra um forna frælsistíð, tær vildu hoyra um **mat**. Og træið, sum hevði latið seg fanga av tráanini eftir tí nýggja, ta fekk tað kránku lagnu: gloymt — burturteitt!

Ungur og fúsar kom hann fram á leikvøllin og kravdi at sleppa uppí leikin. Óstortligur hevði hann verið frá barns-beini, ikki vanur at dvína, Borin í heim í stórum bóndagurði hevði hann allar tíðir høyrð, at hann var borin til at ráða — og **hann vildi ráða**. Úr grannalandi kom hann — runnan av norskari rót meinti hann seg at vera — í æt við Føroyingin og Norðmannin Sverra kong, nær knýttur til sögu hansara. — Og ungdomurin tyrptist um hann, tilbað hann, og landa-svikjari næstan nevndist hvor hann, ið ikki var við í hesi tilbiðjan. — Teir spiltu hann, tí eingin stórrí spilla er fyrri ein ungan mann við høvdingahugsan í sær og **stórtíndi** í blóðinum, enn at flinna — ikki ein flokk av vinum, sum vísa honum á brek hansara, men ein flokk av eldtílbíðjarum fyrri hvorjum hvørt orð av munni hansara var, nærsagt, sum frá Gudi.

Mong vóru, ið ikki — langt frá — kundu fylgja honum,

stygdist burtur ella ið hvussu er hildu seg úti til aðra síðuna. Men ikki var lukkligt at vera millum tey. — Og tíðin rann, og hann varð høvdingi, og oddamaður fyrri teimum, sum høyrði — ella *segdu seg* at hoyra — til tann flokk, ið stríddist fyrri frælsu og fjóðskapliga rætt Føroya fólks. Og hann varð við at standa sum høvdingi, flokksins oddamaður og leiðari. Mangt eitt tákidi tók hann, og væl dándi honum at berjast móti teimum, sum eftir hansara hugsan vildi kúga okkara fólk og okkara *móðurmál*. — Hetta hevur verið hansara mál og mið frá ungum aldri.

Men trúgvín uppá fólksins gomlu gudar víknar og týnist burtur, aðrir gudar koma í staðin, og í hini halgi lundini standa hini gomlu gudablaetini so einlig — tey standa har, Óðin, Tórir og Tórgerð Horgabrúður, og prestar teirra og fólkidi ganga framvið, gletta á tonn og skaka høvur sínum — kanska onkur tekur ein stein og ripar hann við háðandi orðum eftir sínum gomlu vinum.

Hetta, at háða gamlar vinir, tá ein hevur skifti stóðu og er gingin yvir til og inn í ein annan flokk, ella tá ein, av einum ella øðrum orsaka er dragnaður burtur úr, tað er eitt tekin uppá eitt stórt brek hjá okkum menniskjum. Og tað, at menn altíð «lufta» hetta brek, altíð tá kansur er til tað, rópa háðandi eftir gomlum vinum, sýnir eina sera lága mentan. Tilíkir menn eru ikki skikkaðir til at vera leiðbeinarar fyrri eitt fólk ella agitatorar fyrri eina fólkarørslu.

Ja, ja, tíðirnar skifta her á jorð, og hvussu ilt tað so ger okkum, so fer tað gamla í grovina, og nýtt stígur upp. — Sum leystliga nevnt fyrst í hesi grein, tykist tað okkum, at her í Føroyum er við at koma nakað nýtt inn. — Hini bæði gomlu partini verða uttan iva at siggja eitt nýtt parti stinga seg upp, «erhvervs-partið». — Tað hevur ikki *samband* ella *sjálvstýri* á síni stevniskrá, nej tað hevur orðið **mat**. Tað tað stevnurá fund við tí stevnuskrá, tí programmi, at skapa betri lívior hjá okkum; tað talar um, at nú má nakað gerast, ja nakað muna-gott fyrri okkara fiskiskap, so vit sita og hugsa: «Hetta er socialisma, teir eru *okkara menn*». — Men vit sita vist og durva! oh nei, ikki eru teir socialistar! Tað er eitt orð, sum enn hevur ringan ljóð her

í Føroyum; men kann ein flokkur vinna fram, sum hevur tað á stevnuskrá síni at fremja tey materiella viðurskiftini, hjálpa okkara vinnuvegum uppá fót, fáa fiskiskap og jarðabruk okkara í betri skil, so hava teir, hesin flokkur, sýnt seg sum góðir socialdemokratir, nevnið teir seg so við hvorjum navni, teir vilja. Tað er jú ikki navnð men verkið, sum okkum við-kemur.

Misskiljingur.

Mangt er komið mær óvart, men at mín góði vinur Hanus Kamban skuldi geva mær «eina lílla skeinu» tí eg í einum orðaskifti við annan mann segði sum sátt er, at í reiðiliga nógvum feroyskum bygðum seta mefinganevndinar skúlalærararnar hegrí skatt enn bondurnar, tað ger meg bilsnan. Tí tað er beint sagt. Og ikki var tað til nakað sip til lærarrannar, men einans til at minna um, at inn-lögurnar hjá nogdini av Føroya bondrum eru smáar, eins og tær eru hjá bondrum í øllum Norðurlondum og víða hvor aðrastaðni.

So leggur harra Hanus Kamban meg undir at hoggja (við øxi) skúlalærararnar. Eisini tað er skeivt. Eg havi aldri borið brand móti *skalararnum*, men eg havi í 40 ár átalað feroyskan *skúlaskap*, feroyska *skúlaskipan*, sum í síni grund er so óforysk, at einki fólk, sum roknar seg fyrri eina fjóð í nokrum mentaðum landi hevur so óljóðliga (ófólkaliga) *skúlaskipan*, sum tann er, ið vit hava. Hesum er ikki lærarunum at kenna um. Teir nógvu av teimum hava ívaleyst lagt sína megi til at fáa bornini út aftur úr skúlunum sum rættar Føroyingar, men líverri, «sjón gongur fyrri søgn», at tað hevur verið teim eitt vandafult starv, síðani tað danska skúlagið í 1870-unum kom inn á okkum, tað *lagið* vit enn byggja á.

Nei, mín góði vinur, Hanus Kamban, ikki eg havi gjørt meg inn á einstakan ella fleiri skúlalærarar, men tað hevur tú sjálvir gjørt, tað skalt tú eiga takkir fyrri, tú minnist tað hvussu grein tú á sinni skrivaði til lagsmannin tín: «*Hvornár blev De omvendt?*»

«Henda skúla, sum hann sjálvur er upplærður í», sigir Hanus Kamban. Hetta er eisini skeivt. Eg havi als ikki gingið í hesum skúla. Tað fyrsta eg lærði var heima, so fór eg í real-skúlan, men hvussu leingi steðg-

aði eg har? Hálvt annað ár. Eg kendi við mær sjálvum, at var eg longur verðandi har, varð eg spiltur — tvey feroysk orð hoyrði eg fyrstalæraran brúka, tað vóru: «*pínadoy*» og «*skerpi-kjót*» — eg bað faðir mín sleppa mær haðani, hann gjordi, setti meg fyrst undir hond á C. C. Danielsen, tá fulltrúi hjá skrivaranum, at læra at týða gamlar skriftir og síðani 15-ára gamlan á skúla í Noregi. Høvur nakar dugur verið í mær, — har eysturi var skúlin ið merkti meg fyrri lívið. Danska skúlanum eg gekk í í Føroyum havi eg einki uttan ilt at bera.

Men Hanus Kamban, sum er kennari, gevur besta domi sjálvur um hvussu syrgjuligur tann søguliga óvitskapur er í okkara skúlum, tá hann í sínum røsi um okkara danska skúlaskap tekur til «at vit hava høyrð saman við Danmark í fleiri hundráð ár.»

Hvat segði Grundtvig í teirri megnarroðu hann í 1851 helt í fólkatinginum, tá Monrad segði at Føroyingar og Danskarar *skulu vera eitt*: «Jeg skal holde mig til det visse og til dels os alle-vitterlige, at Færoerne i det mindste siden Frode Fredegods tid have regnet sig enten blot til sig selv eller Norges rige.» Og hvat segði verldar dómurin í Haag í fyrrárið: At Føroyar høvdu høyrð til Noreg til 1814. Og Hans Kamban sjálvur: Kvøður hann ikki um Norð-menn sum *okkara menn* hvørja ferð hann fer á gólv tilfukum kvæðum.

Nei, mín góði vinur Hanus Kamban, misskilt hevur tú meg og tað illa hesa ferð. Tí eg kann ikki ívast í, at tú heldur við mær í tí, at tað man vera eitt ófóra gott tæri til í Føroyingum, tá tað ríkir so frægt í teimum sum tað ger, so nógv eftir av fosturlandsstimbri, aftaná hettar óforyska skúlalag sum rátt hevur her á landi síðan 1870.

Jóannes Patursson.

„Tað er guðsbarnið, ið batnar.“

Tað tykist okkum, at niðri í Danmark er farin at vakna ein stór «interess» fyrri Føroyum. Tað er sum hava teir fingið varhugan av, at Føroyar ikki bara eru eitt «stort Stykke Statsgæld», men at tær — tó at tær liggja langt burtur — eru teimum nær, og tað tykist sum teir fegin vilja rétta okkum Føroyingum hond-ina sum bróður bróðuri.